

Institutdan

Alisher Navoiyning "Nasoyim ul-muhabbat min shamoyim ul-futuvvat" asari ilk bor arabiy, forsiy matnlar, ularning tarjimalari va izohlari bilan to'liq holda nashr etilmoqda. Asar muqaddima va 770 ta shayx (35 tasi avliyo ayollar)ning hayoti va faoliyatiga bag'ishlangan. Ilgarngi nashrida (1968) atigi 153 ta shayxlar haqida ma'lumot berilib, ayrim diniy va tasavvufiy atamalar ma'lum sabablarga ko'ra tushirilib qoldirilgan edi.

"Nasoyim ul-muhabbat Abdurrahmon Jomiyning "Nafahot ul-uns min hazarot il-quds" tazqirasining tarjimasi, lekin Navoiy Jomiy asariga erkin, ijodiy munosabatda. bo'ladi va uning asaridagi ma'lumotlarni to'ldirib yoxud qisqartirib boradi va 618 ta shayxlar sonini 770 taga yetkazadi.

Tarix va madaniy merosimizni keng o'rganayotgan hamda naqshbandiylik ta'limotiga rag'bat ko'rsatayotgan ekanmiz, bu asarni to'liq holda nashr etilishni ilmiy, ma'rifiy va axloqiy ahamiyatga ega. Ayniqsa, Imom A'zam, Imom Moturidiy, Ahmad Yassaviy, Hakim Tirmiziy, Bahouddin Naqshbandiylarning aqida va qarashlari bilan xalqimizni, xususan, yoshlarimizni yaqindan tanishtirish joyizdir.

Asarni nashrga tayyorlashda O'zR FABeruniy nomidagi Sharqshunoslik instituti qo'lyozmalar fondida saqlanayotgan 857 va 5420 inv. raqamli qo'lyozmalar hamda "Nasoyim ul-muhabbat"ning Turkiyada chiqqan tanqidiy matnlari asos qilib olindi (Kamol Eraslan, 1996).

Matnlarni qiyoslash, shaxs va joy nomlarini to'g'ri yozish, tarjima va izohlar tuzishda Jomiyning "Nafahot ul-uns min hazarot il-quds" asari qo'lyozmasidan, Eronda (doktor Obidiy, 1370 H. sh.), Toshkentda (1916) chop bo'lgan izohli manbalardan hamda Mahmud bin Usmon Ali (Lomi'iy Chalabiy, 1479B"1532) tomonidan usmonli turk tiliga o'girilgan tarjimadan foydalanildi. Arabiy va forsiy matnlarni asarning oxiriga ilova qildik. Keyingi nashrlarda kitob yuzasidan bildirilgan fikr va mulohazalarni inobatga olib, arabiy va forsiy matnlarni ham o'z o'rnida berib, chop etish nazarda tutiladi.

Qisqartmalar

- a. r. - alayhir-rahmah - unga (Allohning) rahmati bo'lsin!
 - a. s. - alayhis-salom - unga (Allohning) salomi bo'lsin.
 - v. a. b. b"vallohu a'lam - Alloh bilguvchiroq.
 - n. b. - nafa'ano bihima - ikkalasi tufayli (Alloh) bizga naf yetkazsin.
 - n. m. n. - nuvvira marqaduhu nuran - uning qabri nurga to'lsin.
 - n. m. n. - navvara marqadahu nuran - (Alloh) qabrini nurga to'ldirsin.
 - k. v. - karramallohu vajhahu - Alloh uning yuzini mukarram qilsin.
 - r. - rahimahullohu - Alloh unga rahm qilsin.
 - r. a. - raziyollohu anh(u) - Alloh undan rozi bo'lsin.
 - r. a. - rahmatullohi alayhi - unga Allohning rahmati bo'lsin.
 - r. a. a. - rizvonullohi alayhim ajma'in - ularnng barchasidan Alloh rozi bo'lsin.
 - r. r. - ravvahallohu ruhahu - Alloh uning ruhinn shodlantirsin.
 - r. t. - rahimahullohu taolo - Allohu taolo unga rahm qilsin.
 - r. t. a. a. - rizvonullohi taolo alayhim ajma'in - ularning barchasidan Allohu taolo rozi bo'lsin.
 - r. t. a. - raziyollohu taolo anhum - Allohu taolo ulardan rozi bo'lsin.
 - r. t. r. - rahimahullohu taolo ruhahu - Allohu taolo ruhiga rahm qilsin.
 - s. a. v b"sallallohu alayhi vasallam - unga Allohning salavoti va salomi bo'lsin.
 - s. r. a. - salavotur-rahmoni alayhi - unga rahmonning (Allohning) salavoti bo'lsin.
 - s. t. - subhonahu va taolo - pokdir (Alloh) va oliydir.
 - q. - qaddasallohu - Alloh muqaddas qilsin.
 - q. a. - qaddasa arvohahum - Alloh ularning ruhlarini muqaddas qilsin.
 - q. a. - qaddasallohu asrorahum - Alloh ulariing sirlarini muqaddas qilsin.
 - q. s. - quddisa sirruhu - uning sirri muqaddas qilindi.
 - q. s. - qaddasallohu sirrahu - Alloh sirrini muqaddas qilsin.
 - q. r. a. - qaddasallohu ruhahul aziz - Alloh uing aziz ruhiii muqaddas qilsin.
 - q. s. a. - quddisa sirruhum aziz - ularning aziz sirlari muqaddas qilindi.
 - q. t. a. - qaddasallohu taolo asrorahum - Allohu taolo ularning sirlarini muqaddas qilsin.
 - q. t. r. - qaddasallohu taolo ruhahu - Allohu taolo uning ruhini muqaddas qilsin.
 - q. t. s. - qaddasallohu taolo sirrahu - Allohu taolo uning sirrini muqaddas qilsin.
- Yuzoru va yutabarraku bihi - (Qabri) ziyorat qilinadi va tabarruk sanaladi.

Nasoyim Ul-Muhabbat

Bismillohir-Rahmonir-Rahim

[Muhabbat va tavfiq bog'chalarining shabbodalaridan valiyalar qalbini ochgan, haqiqat va futuvvat bog'larining xushbo'yliklari bilan do'stlari ko'nglini shod etgan Aldohga hamdu sanolar bo'lsin.

Irfon va faqirlik sharofati bilan faxrlangan Muhammad alayhissalomga salotu salomlar yo'llaymizki, u zot tufayli zamon ahliga iymon sharofati yetishdi. U zot (Muhammad alayhissalom) odatdan tashqari ishlarning manbai, mo"jiza, karomat va ilhomning ma'danidir. Va u zotning ma'sum ahlu ayollariga, pok sahobalariga ham salotu salomlar bo'lsin][1].

Ammo ba'd mundoq arz qilur jahl vodiysining marhalapaymoyi Alisher mulaqqab Navoiy [Alloh uning yuzini zalolat vodiysidan hidoyat yo'liga bursin sakkiz yuz sakson birda bu sarmoyasiz, notavon Hazrat ustozim, sayyidim, hujjatim, mahdumim va shayx ul-islomim Mavlono, millat va din nuri Abdurrahmon Jomiy unga Allohning rahmati, mag'firati, salomi va rizosi bo'lsin][2] xidmatlarida "Nafahot ul-uns mnn hazarot il-quds" kitabi jam'u tartibining boisi bo'ldum. Andoqki, ul sharif kitobning fihrastida ul Hazrat nuvvira marqaduhu aning kayfiyatini sharh bila zikr qilibdurlar. O'qug'onlar ko'rmish bo'lg'anlar va o'qumag'onlar o'qusalar, ko'rgaylar.

Ul kitob xaloyiq orasida mashhur va o'qumoq va bitimagi shoye' bo'ldi.

Ul ma'rifat kunjining valoyatosor holoti zikridin va foyiz ul-anvor maqoloti fikridin ahli arboblarg'a naf'lar va shavqu irodat ahlig'a

fayzlar yetishdi.

Doim oshufta xotirga kelur erdi va parishon xayolga evrulur erdikim, ul kitob alfozi forsiydir, arabiyg'a payvasta va iborati ishorat ahli tiliga vobasta va ul tillar vuqufidin bahravarlar va ul iboratu ishoratdin bexabarlar ul alf Ozdin o'z qobiliyatlar xurdida va ishtig'ollari muqobalasida naflar toparlar va fayz elturlar.

Ammo turk ulusidin ba'ziki, ko'ngul sidqu safosig'a bahramanddurlar, bu kimiyo asar so'zlar ta'siriga Tengri inoyatidin arjumand, ul alfozg'a vuquf qillatidin ul fayzlardin mahrum va bu haqoyiqning daqoyiqi ularga noma'lum. Xotirg'a kechmishkim, agar sa'y qilsam, bu kitobni turk tiliga tarjima qila olg'aymuman va ul daqoyiqu mushkilotni ravshanroq alfoz va ochuqroq ado bila o'tkara olg'anmuman?deb mutaammil erdim. Va ne bu xayolu muddaodin o'zumni o'tkara olur erdim va ne ishning azimlig'i va dushvorlig'i jihatidin shuru' qila olur erdim.

To ta'rix to'qquz yuz birdaki, ul kitobning ta'lifidin yigirma yil o'tub erdi, Tengri taolo tavfiqi birla bu ulug' ishga ilik urdum va bu azim amrg'a qalam surdum va Hazrat shayx Fariduddin Attor q. s. bitigan "Tazkirat ul-avliyo" din ba'zi kibor mashoyixkim, "Nafahot ul-uns" g'a doxil bo'lmabdur erdi har qaysini munosib mahalda doxil qildim va Hind mashoyixi sharhi ham oz mazkur erdi, mumkin bor tilab, topib hazrat Qutb ul-avliyo Shayx Farid Shakarganj q. a.din so'nggi mashoyixgacha ilhoq qildim va turk mashoyixi zikri ham ozroq erdi, oni dog'i Hazrat shayx ul-mashoyix Xoja Ahmad Yassaviy r.din bu zamong'acha ulcha mumkin bor tilab topib, zikrlarin va ba'zi holotu so'zlarin o'z mahalida darj qildim.

Va Hazrat Maxdumi n. m. n.ning oti va muosiru musohib mashoyix q. a. zikri dag'ikim, ul mutabarrak kitobda yo'q erdi, munda qo'shdum va ul kitobda dag'i avliyoulloh zikridin ba'zi so'zkim, zamon ahlig'a ko'p muhtoj un-ilayh ermas erdi itnob vahmidin tarkin tutdum va bu tarjimadin o'ksuttum va chun bu valoyat riyozni muhabbat nasimig'a muhib va futuvvat shamimig'a sabab bo'ldi, anga "Nasoyim ul-muhabbat min sha-moyim ul-futuvvat" ot qo'ydim. Umidim ulki, bu nasoyimdin ruhlari toza va shamoyimdin ravhlari beandoza bo'lg'on azizlar qoyil ruhini biror duo bila yod va biror fotiha bila shod qilg'aylar.

Bu toifa sulukida muqaddima tamhidi

Allohu taboraka va taolo aytdi: biz odam bolalarini azizu mukarram yaratdik, Quruqlik (ot-ulov) va dengizga (kemalarga) chiqarib qo'ydik. Yana Alloh taolo aytdiki, albatta bu omonatni (shariati islomni) osmonga, yerga va tog'u toshlarga tavsiya qilgan edik, ular mas'uliyatdan bosh tortdilar va undan qo'rqdilar. Inson esa, uni o'z zimmasiga oldi}2.

Bu taqdir bila andoq tahqiq bo'ldikim, haq subhonahu va taolo mahluqotda bani odamdin sharifroq va biyikroq xalq qilmaydur, nevchunki, ma'rifatulloh ganjining amini va mahrami uldur.

Va dedikim, [men bir maxfiy xazina edim, o'zimni bildirish, tanitish uchun barcha olamii yaratdim]3. Va chun maxluqning zotida bashariyatni doxil qildi. Bashariyat muqtazosi bila alardin nopisand ishlar vujud tutti. Muning islohi uchun ba'zi bir guzida bandalar boshig'a nubuvvat tojin qo'yub, beliga hidoyat kamarin bog'lab, bu maxluqning amru nahyig'a o'z ollidin mahkum va bularg'a hokim qildi. Va Kalomu ahkom alar uchun nozil qildi, to ul ma'rifatg'a alarni dalolat qildilar. Chun bu maxluqlar aning asmo' va sifotining mazohiri erdilar va har sifatg'a muttasif erdilar. Har qaysi o'z qobiliyatig'a ko'ra ul sifatg'a munosibki, anga mazhar erdi, taraqqiy va tafovut zohir qildilar va zotlarida bashariyat g'olib erkan jihatidin muxtalif adyon va milal arog'a tushti. Ul zamong'achakim, xalqning ashaddi va ag'lazi a'rob erdilar, balki alar orasida Qurayshki, alarning hidoyati uchun Hazrat Risolat s. a. v. niki murodi ofarinishdin ul hazratning sharifu pok zoti erdi, habiblig'ig'a muttasif qilib, ul gumrohar hidoyatig'a yibordi va ahkomin ul Hazratg'a nozil qildi. Chun anbiyoning ashrafi erdi, qavm-aqvomning ashaddi. Har oyinakim, nozil bo'lg'on kalom qonuni bila shariat ahkomin andoqki-sharti erdi tuzdi va botil milAlii oradin chiqardi va qobil xalqni ul ma'rifatg'a musharraf qildi. Andoqki, kirom ashobidinki, bu davlatu saodatg'a foiz erdilar, biri o'z holidin xabar berurki, [agar parda ko'tarilmasa, ishonch ortmaydimi?]4

Va chun ul Hazrat s. a. v. anbiyoning xotimi erdi va andin so'ngra nubuvvat eshigi bog'landi. Har oynakim, noqislar takmilig'a ummatining komilu olimlarini nomvar ettiki, burung'i anbiyo o'rnig'a uhda qilg'aylar va yo'ldin chiqg'onlarga yo'l ko'rguzgaylarki (ummatim ulamosi Bani Isroil olimlari kapidur. Va yana ulamo payg'ambarlar vorisidir"]5, ahodisi andin xabar berur va ul Hazratdin so'ngra buzurgvor ashobi rizvonullohi taolo alayhim ajma'in xaloyiqqa bu rahnamoylig'ni bajo kelturdilar va Haq subhonahu va taolog'a yo'l ko'rguzdilar va ul sohib davlatlardin so'ngra bu ummatning mashoyixi va avliyoulloh q. t. a. bu irshodg'a ishtig'ol ko'rguzdilar va va'da budurkim, olam inqirozig'achakim, millat va shariat siyrati mustaqim bo'lg'usidur. Bu toifakim, valoyatu karomat ahlidurlar va xaloyiqqa irshodu uhda qilurlar, muborak zotlarining barakoti bu millat ahli boshidin kam bo'lmag'ay.

Bu toifaning a'molu af'ol va muomilotu riyozotidin ba'zini zikr qilmoq

Bularning avval ishlari tavadurkim, Haq s. t. barcha manhiy ishlardin alarg'a ijtinob karomat qilg'ay va andin so'ngra luqma hilliyatikim, ul bobda ulcha mumkindir, sa'y qilurlar. Har oyina [kosib ollohning sevgan bandasidir]6 mazmuni bila kibor mashoyix ba'zi san'atlarga ishtig'ol qilibdurlar.

Ul jumladin, Shayx ul-mashoyix Shayx Abu Said Xarroz q. r. a. erdikim, alarni mashoyix Qamar us-sufiya debdurlar. Va shayx ul-islom muqarrabi Hazrat Boriy Xoja Abdulloh Ansoriy q. r. mashoyix ta-baqotinkim bitibdurlar, jamii avliyoullohdkim zikr qilibdurlar, barchadin alarni ko'prak vasf qilibdurlar va martabalarin biyikrak tutubdurlar. Alar o'tuk tikarga mansubdurlar.

Va Shayx Muhammad Sakkok q. s. kim, o'z zamonini mashoyixining yagonasi ermish, pichoqchiliqqa mansubdur.

Va Shayx Abu Hafz Haddod q. r. temirchilik qilibdur.

Va Shayx Abubakr Xaboz q. s. o'tmakchilikka mashhurdur.

Va Shayx Abulabbos Omiliy q. s.kim, o'z zamonining qutbi va g'avsi ermish va sultoni tariqat Shayx Abusaid Abulxayrning xirqa piri ermish, qassobliq qilibdur.

Va Shayx Ibrohim Ojuriyki, xisht avalabdur.

Va Mirchai Safolfurushki, Xuroson elining piri ermish, doshgarlik qilibdur.

Va Shayx Abulhasan Muzaiyin va Shayx Bannon hammol va Shayx Abulhasan najjor.

Va mutaaxxir mashoyixdin zamonining yagonasi Hazrat Xoja Bahouddin Naqshband q. r. a.ki, kimxo naqshini bog'lamoqqa mashhur durlar.

Va soyir mashoyixi kibordin ham ko'pi halol luqma kasbig'a muzdurluq qilibdurlar, o'tin toshibdurlar va halol luqma bu ishda kulliydurki, ondin fayzu ma'rifat zoyanda bo'lur.

Va bir shubhalik luqma oncha tiyralik keltururki, ko'p vaqt oning islohig'a mashg'ul bo'lub, ma'lum emaski, daf'i ne nav' surat

bog'lar.

Ondin so'ngra shariat rioyatidurki, ul jodada istiqomat bo'lg'ay va ulcha mumkindur ondin qadam tajovuz kilmag'oy. Shayx ul-islom q. r. a. debdurlarki, har nimadin 6ir miqdorni olsalar, bir miqdori qolur, shariatdin o'zgaki bir, miqdori ondin kam bo'lsa, hech nima qolmas. Bu toifaning shariat rioyati va sunnat mutobaatinin ulug'roq ishlari yo'qdur. Ul ishda rusuxu istiqomatdin dushvorroq amrlarikim, Hazrat Risolat s. a. v.din manquldurkim, bir saboh ashob ul Hazratning muborak mahosinlarida necha tuk oq ko'rdilarki, burung'i kun yo'q erdi. Taajjub yuzidin tafahhus qildilar, ersa ul Hazrat buyurdilarki, o'tgan kecha "Hud" surasi mulohazasida (bas, Ey Muhammad, siz va siz bilan birga tavba qilgan zotlar o'zingizga buyurilgani yanglig' to'g'ri yo'lda bo'lingiz)7 oyatida taammul qilur erdim. Oning su'ubatidin bu voqe' bo'lubdur va ul Hazratning sunnatlarining rioyati va onda istiqomatki, filhaqqa Haq s. t. amrining. rioyatidur va ondin dushvorroq nima mutasavvar ermasdur. Bu rioyatu istiqomat soyir sunandatur. Va umdalariki, faroyizdur va islom arkonidur.

Va oning avvali shahodat kalimasidur va alhaq jami'i avliyullohu mashoyix q. t. a.ning zikrlari xoh xafiy va xoh jahr ul tarkibdur, balki ul kalimaki, mudovamatini ul yerga tegurubdurlarki, bir lahza ondin g'ofil, balki bir turfati ul-ayn ondin g'oyib bo'la olmaslar. Va ondin mash'ufu mustag'raq bo'lubdurlarki, ba'zi bu kalimann eshitgach, behush bo'lub, yiqilibdurlar. Va ba'zining ham bu kalima istimo'idin ruhlari muforaqat qilibdur.

Va yana biri saloti xamsadurki, ul nav'ki bu toifa ado qilibdurlar, aql qoshida mahol ko'runur.

Va ul jumladin, shayx Husayn Mansur Halloj H. s.durki, bovujudi ul da'volar va bovujudi saloti xams adosidin boshqa bir kechalik kunduzlikda Shayx ul-islom q. s. debdurki, ming rak'at nofila guzorlar erdi. Va alarga qatl bo'lg'on kunning kechasi besh yuz rak'at ado qilib erdilar. Va sulton ul-orifin Shayx Abu Yazid Bistomiy q. s. namoz qilsa erdilar, qa'-qa'alarining ko'ksi so'ngaklaridin chiqar erdi. Haq s. t. haybatidin va shariat ta'zimidin va hozir xalq eshiturlar erdi. Va Shayx q. t.ni ba'zi mashoyix ta'n qilibdurlarki, namoz qilmas. Alar debdurlarki, namoz qilurda manga bir hol voqe' bo'lur. Siz ham mulohaza qiling, agar ul hol bila namoz joyiz bo'lsa, qiloyin. Mulohaza qilibdurlar: "Allohu akbar" deb takbiri tahrira bog'lag'ondin so'ngra, har tuki tubidin bir qatra qon bosh urubdur.

Yana biri zakotdur. Bu toifa dunyo tarkini ixtiyor qilibdurlar. Alardin yuzdin biri sohibi nisob bo'lmaslarkim, alarg'a zakot farz bo'lg'ay. Ba'ziki, bo'lsalar ham tamomin Tengri yo'lig'a sarf qilurlar va minnat jonlarig'a tutarlar.

Shayx Abubakr Shibliy q. s.din bir faqih so'rubdurki, zakot adosi ne nav'dur? Shayx debdurlarki, sanga farz bo'lur zakotnimu deyin? Yo manga farz bo'lur zakotnimu deyin? Aytibdurlarki, manga bo'lur zakot qaysidur va sanga bo'lur zakot qaysidur? Shayx debdurlarki, sanga bo'lur zakot uldurkim, har ikki yuz diramdin besh diram Tengri yo'lida bergaysan. Manga bo'lur zakot budurkim, har ikki yuz diramdin ikki yuz besh diram Tengri taolo yo'lida bergaymen. Debdurlarkim, ikki yuz diramkim berildi, yana besh diram nedur? Shayx debdurlarki, ul besh diramni burj qilib, ul ikki yuz diram bergan shukronag'a berilg'ay. Va bu Abubakr Siddiq mazhabidur, raziyallohu anhu.

Yana biri ro'zadurkim, soyir xaloyiq fajr tulu'idin kunas g'urubig'acha yemak-ichmakdin va mubosharatdin imsok qilurlar. Bu toifa anga ko'shish qilurkim, andoqki, yemak-ichmakdin bo'g'uzg'a savm buyurg'aylar. Jami'i a'zog'a o'z qilur fe'llaridin ro'za buyurg'aylar. Ko'zga nomashru' nimaga boqardin va quloqqa nomashru' un eshiturdin va oyoqqa nomashru' qadam urmog'din, ilikka nomashru' nima tegmakdin va alo hozo jami'i a'zog'a bu dastur bila. Va bovujudi bu su'ubatlar-barchadin sa'broq ko'ngul ro'zasidurki, Haq s. t.din o'zga hech nima xotirg'a kechmakdur va bu ro'zani doimiy ko'ngulga buyururlar.

Islomning bu mazkur bo'lg'on to'rt rukni takmil topqandin so'ngra hajdurki, soyir xaloyiqqa sharti istitoat va amni tariqdur. Va bu toifaga amni tariq, Haq taolo mulkidatur, ya'ni har yerki, Haq s. t. mul-kidur, onda asrag'uchi o'zidur. Va istitoat oning xizonai karamidurki, ul yo'lg'a bovujudi ul to'rt ruknning mazkur bo'lg'on rioyati bu nav' amni tariq va istitoat bila qadam urarlar va tavakkul bila ul yo'lni qat' qilurlar.

Yana bovujudi shariat rioyati va tariqat odobidurki, bu toifa mar'iy tutarlar. Ul adabdurki, yaxshiyu yomong'a va ulug'u kichikka bajo keltirurlar. Andoqki, borcha xaloyiqdin o'zlarin kichik va kamroq tutorlar va barchag'a xizmat huzurida bo'lurlar. Hattoki, o'z farzandlarig'a va xodimu mamluklarig'aki, har necha alardin beqoidalig' ko'rsalar, xushunat birla alarg'a so'z demaslar, balki nasihatni yumshog' va chuchuk til bila qilurlar, hattoki o'g'rig'acha.

Manquldurki, Hazrat Xoja Abulvafoyi Xorazmiy q. r.bir ravzan yorug'lig'ida o'lturub, mutolaa qilurlar er mish. Bir o'g'ri angdib, alarning dastorlarin sirmabdur. Alar o'zlari tarafidin tutubdurlar va o'g'ri iztirob bila tortor er mish. Alar der er mishlarki, he valloh, eski va yirtiqdur. Sizning hech ishingizga yaramas. Bu so'zni muqarrar qilibdurlar. O'g'rig'a asar qilmay tortor er mish. Xoja ojiz bo'lg'ondin so'ngra dastorni qo'yaberib, demishlarki, sizga har necha ayttuq, inonmadingiz, ochqaningizda ko'rgunguzdur. O'g'ri nariroq borg'ach, ochib ko'rsa, Xoja degondek, bag'oyt eski va pora-pora ko'rub, toshlabdur. Xoja bilibdurki, ko'rgach tashlag'usidur, keynicha borib, dastorni olmishlar va boshlarig'a chirmarda o'z-o'zlari birla der er mishlarki, har necha ayttuqki, yaramas, inonmaslar, o'zlari ko'rmaguncha tashlamadilar. Yana bovujudi bu nav' adab saxoye mufritdurki, oni bu toifa bazli mavjud derlarki, hech nimalarin hech kishidin ayamaslar.

Manquldurki, Xoja Abunasr Porso q. r.ning Balxda bir yaxshi otlari bor er mish. Va hokimning xotiri ko'p ul ot sori moyil er mish. Ammo tilamas er mishki, shoyadki, Xojaning muborak xotirlari ham anga vobasta erkin. Bir kecha ikki o'g'ri ittifoq qilibdur. Tavilani teshib, ul otni chiqarib eltibdurlar. Tong erta ma'lum qilg'och, muridlar va mulozimlar iztirob birla kelib, Xojag'a arz qilibdurdur. Xoja debdurlarki, biz oz minar erdik, eltgan kishilarga bizdin darboyistroq erkandur.

Ashob hokim'ga arz qilurlar. Hokim ul tama'ig'aki, bu vasila bila shoyad Xojadin tilasa bo'lg'ay.

Tush-tushdog'i yo'llorg'a kishilar choptirib, o'g'rilarni tutub, bir ulug' navkaridin Xoja xizmatig'a yuborur, ikki ko'histoniy o'g'ri bila. Ashob aydurlarki, hokim o'g'rini tutub, otni falon ulug' navkaridin yiboribdur, toshqoridur. Xoja derlarki, kirsun! Ul navkar kirgach, Xoja ta'zim uchum qo'porlar va oni o'lturdurlar. Ul ikki mulozimlarga ishorat qilurkim, o'g'rilarni kiyururlar. Iliklari bog'lig'. Alar ham kirgach, Xoja hamul dastur bilan qo'porlar va alarni o'lturdurlar va iliklarni yeshtirurlar va so'rarlarki, Qaydalig'siz?- Derlarki, ko'histonlig'. So'rarlarki, holo, ul yon ozim erdingiz? Derlarki, bale. Derlarki, magar yoyog' erdingiz? Derlarki, bale. Derlarki, qo'nung, ul ot sizga darboyistroqdur, oling va boring! Hokim navkaridin hokim'ga minnatdorlig' bila uzr qo'lub yiborurlar.

Yana hilm va burdborlig'durki, bu toifag'a har kimdin har shiddat yetishsa, alar lufu madoro bila o'tkorurlar va muqobalada minnatdorlig' bila uzr qo'larlar.

Ul jumladin azize erdi, bu toifaning mukammalidin va Hazrat Mavlono Muhammad Tabodgoniy q. s. ning kibor ashobidin erdi va faqirning alar xizmatida ko'p irodatim bor erdi. Va alar yaxshi un samoig'a mash'uf erdilar. Mug'anniyi bor erdi xush ovoz, ammo kichik yoshlig' va devonasoru sho'x erdi. Majlisda o'lturaturg'och sekrib, ul azizning bo'ynig'a minib, ayog'in depzar erdi. Alar

rifqu madoro bila aytur erdilar: Hordingiz erkin, tushsangiz ham siz bilursiz. El malomat qildilar. Ersa, alar man' qildilarki, ul ajab karamu ehson qiladurki, aytmaydurki, qo'p, toshqori bozorg'a ushbu dastur bila mani elt! Agar desa erdi, eltmoqdin o'zga ne chora bor erdi?

Yana rizodurki, har ne haqdin kelsa, va har kim sabab bo'lsa, musabibdin o'zga kishini orada ko'rmagaylar. Va rizo izhoridin o'zga alar tili va ko'ngliga kirmagay. Ham ushbu mazkur bo'lg'on azizning bir o'g'li bor erdi. Bag'oyat qobil, husni xulqi bag'oyat kamolda va bir yolg'uz o'g'il erdi. Qazoro bemor bo'ldi va necha kundin so'ngra Tengri hukmin butkardi. Bir shahr xalqi shohdin gadog'acha ul sababdin motame erdilar. Ul azizning holig'a va libosig'a tag'yir bo'lmadi. Motamelarg'a ko'ngul berib, haq rizosig'a targ'ib qilur erdilar. To ko'tardilar va madfang'a eltilar, o'zi qabr ichiga kirib aziz farzandin shar' vajhi bila qabrda qo'yub, mag'firat duosi qilib chiqti va so'zi bu erdikim, [Allohning hukmiga bizni rozi qildi.]8. Va shahr xalqi, akobiru ashrof barcha lol erdilar.

Yana sabrdurkim, har ne haqdin, yuzlansa, tahammul pesha qilg'ay va har balo kelsa, sabr qilg'ay.

Ul jumladin Shayx Sahl bin Abdulloh Tustariy q. r. a.din manquldurkim, alar yillar bavosir marazig'a muftalo erdilar. Va hol ulkim, alar ul zamonning mashoyixi arosida mustajab ud-da'vo erdilar. Har kishiga bir, su'ubatu baloye voqe' bo'lsa, alardin duo istid'o qilur erdilar. Alar duo qilg'och, mustajob bo'lub, ul tashvishdin qutulur erdi. Yillar ul sa'b marazig'a sabr qilib, duo qilmadilarki, har ne Tengridin kelsa, xushdur. Biz oni nechuk rad qilali?

Yana sidqdurki, g'ayri voqe' so'z tilga mutlaqo joriy bo'lmag'oy.

Manquldurki, Hajoj b. Yusuf qatlidin imomzodalardin biri qochib erdi va keynicha jami'i qavub kelur erdilar. Bu toifadin birovki, ul imomzodag'a ixlosu xizmatkorlig'i bor erdi, yo'luqti. Alar iztirob yuzidin dedilarki, bir yer topsang, biznn yoshurki. Bu jamoat bizning qatlimizg'a keladurlar. Va iynak yetishtilar. Ul darvesh dediki, bu vayronag'a kiring! Anda bir buzuq erdi. Imomzoda onda jon havlidin kirdi. Kirgoch, qavib keladurg'onlar ul darveshg'a yettilar. So'rdilarki, bu boradurg'on kishi qayon bordi? Ul darvesh dediki, bu buzuqqa kirdi. Alar bir necha yig'och va qamchi urub, dedilarki, oni uzasun deb, bizni hayalg'a solursan, deb o'ttilar. Alar ketgandin so'ngra imomzoda chiqib, ko'ngul qolish qildikim, ravo bo'lg'oykim, o'zung vayronada bizni yoshurub, o'zung dushmang'a so'rog' berursen? Ul darvesh ayttikim, ey maxdumzoda, maning rostliqim barakatidin xalos bo'ldung. Endi o'z fikringni qil, dedi. Va aning maxlasig'a tadbir qildikim, ul xalos bo'ldi. Va bu nav' hamida axloq va pisandida sifotki, bu toifadin voqe'dur, ko'pdurki, agar sharhin qilsa, yana bir kitob yasamoq kerak.

Va yana azim riyozatlarki, shariat ani mutaayyin qilmaydur. Ham toifadin mutanavvi' voqe' bo'libdurki, oning ham sharhining tuli bor. Ul jumladin, biri niyat bila bir oyda bir iftor qilmoq va bir oida bir vuzu' bila namoz qilmoqki, ba'zi mashoyix r. a. a.din voqe' bo'lubdur. Va Sultonn tariqat Shayx Abu Said Abulxayr q. s.kim avoyili sulukda alar har kecha bir chohdin bosh to'ban o'zlarin osar ermishlar va tongg'acha zikr aytur ermishlar. Va andoq bo'lur ermishki, muborak ko'zlaridin qon kelur ermish va Hazrat Shayx ul-islom q. r. durkim, Hirida sakkiz botmon non bir tansug'a ermish va alar yoz giyohi birla kun kechurur ermishlar. Va Shayx ul-islom Shayx Ahmad Jom q. s.kim, o'n sakkiz yil Yazd tog'ig'a chiqib, xalqdin i'roz qilib, ul tog'da toat qilibdurlar. El yuzin ko'rmaydurlar va onda yemak ma'lum emas erkondurki, qaydin va qishda kiymak qaydin? Har oyinakim, bu buzurgvorlarga haq subhonahu va taolo bu suluku riyozatlari muqobalasida o'z fazlu karami birla oncha mavhibat nasib qilibdurki, olam salotini yuzlarin alarning ostonalarig'a surtubdurlar va ro'zgorlarining sharafi ko'rubdurlar alardin bir nazar istid'osig'a va alarning muborak nazarlarin ba'zig'a solibdurlar, ba'zig'a yo'q.

Avliyoulloh'ga voqe' bo'lg'on xavoriqi odotu karomot bayoni

Va ul ko'pdur avliyoullohning marotibidek.

Ul jumladin bir nechasi bulardurlar: Ma'dum ijodi va mavjud i'domi va mastur amr izhori va zohir amr istori va duo istijobati va oz muddatda ba'ida masofat qat'i va hisdin g'oyib ishlarga ittילו va andin xabar etmoq va vohid zamonda muta'addid va muxtalif makonga hozir bo'lmoq va mavto ihyosi va ihyo imotasi va jamodot va nabotot va hayvonot kalomining samo'i va maoniysig'a vuquf topmoq, tasbihdin va g'ayridin va at'imayu ashriba izhori hojat vaqti besabab zohir bo'lmoq va suv ustida yurumoqdek va havoda sayr qilmoqdek va yemak ul nimaniki, odatan ul g'izo bo'lmag'ay va hayvonot taxsiri va badanda mufrit quvvat izhori andoqki, daraxtni tubidin qo'ng'ormoq, samo' vaqtida. Va devorni barmoq ishorati bila shaq qilmoq va ilik ishorati birla muxolifning boshin uchurmoq va daryolarda g'arq bo'ladurg'on kemani tutub, qiroqg'a chiqarmoq va olam hayulosida har ne nav' tasarrufiki, har ne tilasa qilmoq, misli yomg'ur yog'durmoq va yel esturmoq va sel kelturmoq va daf' qilmoq va chuvurtka ofatini daf' qilmoq va har surat bila mutamassil bo'lmoq. Biyobonda sargashta va ovora bo'lg'onlarga rahnamoyiliq qilmoq va dastgir bo'lmoq.

Va Haq s. t.g'a andoq muqarrab bandalar va do'stlar ham borki, bu borcha mazkur bo'lg'on holatdin ijtinob qilurlar, balki or qilurlar, nevchunki, bir turfatulayn Haq s. t. shuhudu istig'roqidin g'ofil bo'la olmaslar. To ul saodatdin g'ofil bo'lmog'uncha bu nimalarga maylu iltifot qilsa bo'lmas. Har oynaki, ul maqsudi asliyidin har amrki, bu buzurkvorlarni bir lahza g'ofil qilg'ay agar barcha behishti jovidondurki, alarg'a do'zaxcha bor, andin ijtinob yo or qilsalar, muhiq bo'lg'aylar. Umid uldurki, bu zalolat vodiysida gumrohdek mahrumlar bu hidoyat olamidah rahnamoylarning oyog'i tufrog'i bila tiyra bo'lg'on botin so'zlarin yurutmoqqa bahramand bo'lg'aylar. Va xokisor boshin ul ayog'larg'a tufrog' qilmr'q bila sarbaland. Emdid alar zikriga shuru' qilali. Mutolaa ahlig'a ma'lum bo'lsunki, "Nafahot" dasturi bila bu kitobda "shayx ul-islom" har yerdakim mazkur bo'lur, ondin maqsud Hazrat Xoja Abdulloh Ansoriy q.s. dur va "Hazrat Maxdumiy" har yerdakim marqum bo'lur, Janobi Maxdumiy Nuvvira marqaduhu nurandur.

1. Shayx Uvays Qaraniy q. r.[3]

[Ollahning payg'ambari aytgan: Uvays Qaraniy ehson va mehribonligi bilan tobiinlarning yaxshisidir](1). Goh-goh Xojai olam s. a. v. muborak yuzin Yaman sori qilib der erdikim, [Men xudoning nafasini Yaman tomonidan tuymoqdaman](2). Birovning vasfikim, oning vassoffi Xojai koinot bo'lg'ay va nafasi nafasi rahmon bo'lg'ay, vasf qilmoq bag'oyat beodoblnq bo'lg'ay. Ham Xojai Koinot s. a. v. buyurubdurkim, tongla qiyomat kuni Haq s. t. yetmish ming farishta Uvays surati bila yaratqoy. To ul alarning orasida arosotg'a kirib, behishtga borg'ay. To hech kim ma'lum qilmag'ay. Tengridin o'zgaki, ul qaysi biridurki, ul dunyoda barcha xalq ko'zidin yoshurun Tengri taolog'a qulluq qilur erdi. Qiyomatda dog'i Tengri taolo ani barcha nomahram ko'zidin mahfuz tutqay.

Naqldurki, Hazrat Risolat s. a. v. olamdin o'tarda, ashob r. t. a. so'rubdurlarkim, sizning muraqqa' kimga havoladur? Deb durlarki, Uvays Qaraniy'ga bersunlar va desunlarki, maning ummatimni duo qilsun! Hazratdin so'ngra Foruq va Murtazo r.t.a. Ko'fag'a

borib, Yaman elidin so'rub, Qaranda Uvaysni topdilarkim, teva kutub yurur erdi. Muraqqa'ni topshurub, ummat uchun duo istid'o qildilar va bu ma'nida so'z ko'pdur. Sharhi bila bilayin degan kishi "Tazkirat ul-avliyo"ni o'qisun. Oning holotini tamom bitisa, yana bir boshqa kitob bitimak kerak.

Uhud urushida Payg'ambar s. a. v.ning muborak tishi shahid bo'lg'onin eshitib, mutobaat uchun o'ttiz ikki tishin ushotti. Har birinki, ushotur erdi, der erdiki, shoyad bu tish emas erdi ekin. Yana birii ushotur erdi. To mundoq qilib, barcha tishlarin ushotti. Va Hazrat Risolat s. a. v.ni ko'rmabdur erdi va ul Hazrat ham oni zohir ko'zi bila ko'rmabdur erdilar. Ma'noyu ruhopyat yuzidin tarbiyat qilib erdilar. Bu jihatdin har kishiningki, bu toifadin zohir yuzidin piri ma'lum bo'lmasa va mashoyixdin birining ruhi oni tarbiyat qilg'on bo'lsa, oni Uvaysiy derlar.

2. Habib A'jamiy q. r.

Komil riyozati va vofiy muomaloti bor erdi. Avoyilda g'aniy erdi, elga yormoq sudg'a berur erdi. Har kun muddailarg'a yormoq tilay borur erdi. Agar vajah ado qildilar, yaxshi, yo'q ersa, ayog'ining muzdin olur erdi va andin qut qilur erdi va xalq tiliga bu sifat bila mazkur bo'lur erdi. Va tavbasig'a sabab bu erdiki, bir kun bu nav' vajahin taom pishurub erdi. Soyil "Shay'anilloh [Olloh uchun biror narsa ber!]" dedi. Ul achchig'lanib, soyilni qavdiki, taom ozdur, sanga yetmaz.

Xotuni chun taomni chiqarug'a qozonning boshini ochdi. ko'rdiki, ul taom tamom qon bo'lubdur. Ani tilab ko'rguzdiki, soyilg'a shiddat qilg'aning shumlug'idin bu hol voqe' bo'lubdur. U bu holni ko'rgach, holi mutag'ayyir bo'lub, Shayx Hasan Basriy xizmatig'a yetib, har nedinki bor erdi, chiqib, inobat yuzidin tavba qildi va har kimda har nesiki bor erdi, anga musallam tutti va mashg'ul bo'ldi. Va Shayx Hasan Basriy q. s. qoshida kunduz ilm o'rganur erdi va kecha tong otguncha toat qilur erdi. Va ani "A'jamiy" aning uchun derlar erdiki, Qur'onni durust o'quy olmas erdi, ammo sohibkamollar aning qoshida tifli maktab erdilar. Bir xuniyni dorg'a osib erdilar: Habib andin o'tarda ko'zi anga tushti. Qecha ul xuniyni voqeada ko'rdilar, behishtg'a jilva qilur. So'rdilarki, sen ul fe'ling bila bu martabag'a nechuk yetting? Dediki, meni u yerdaki qatl qildilar, Habib A'jamiy o'tub borur ekandur, ko'zi manga tushubdur, bu manzilat aning bir nazari barakatidin toptim.

3. Abu Xozim Makkiy q. t. s.

Hasan Basriyning shogirdidur va ko'p mashoyix suhbatig'a yetibdur va uzun umr topibdur. Va mashoyixining aning ta'rifida mubolag'alari bor ermish. Hisham b. Abdulmalikki, xalifa erdi, andin so'radiki, nedurki, aning sababidin najot topqanbiz? Dedi: uldurki, har ne olsang, bir yerdin olg'aysenki, halol bo'lg'ay va bir yerga borg'aysenki, haq bo'lg'ay. Hisham dedi: muni kim qila olg'ay? Dedi: ulki do'zaxdin mutavahhim bo'lg'ay va behishtka tolib va maqsudi Haq rizosi.

4. Ataba b. G'ulom r. t.

Ajab raveshi bor erdi va nafsni doim taabda tutar erdi. Hasan Basriyning shogirdidur. Tavbasining sababn buni debdurlarki, bir zaifaga oshiq bo'lubdur. Ma'shuqig'a xabar qilibdurlarkim, falon senga oshiqdur. Ma'shuqa e'lom qilibdurki, mening qaysi uzvum sanga maqbul tushubdur? U debdurki: Ko'zlaring. Ul zaifa ikki ko'zini o'yub, bir tabaqqa solib, aning qoshig'a yiboribdurki, onak mahbubing'ga nazzora qil. Anga g'arib holat dast berib, tavba qilib, Tengri yo'lig'a kiribdur.

5. Molik Dinor q. t. s.

Bu toifaning akobiridindur. Otasining oti Dinor ermish. Va ul bandazoda ermish, ammo ikki olamdin ozoda ermish. Ba'zi debdurlarki, ul kemaga kiribdur va sohilga yetganda, kemachilar muzd tilabdurlar va aning muzd berguncha vajhi yo'q erkandur. Kemachi anga qatig' izo qila boshlabdur. Daryodin chandin hazor baliq har biri bir dinor og'izlarig'a tutub, suvdin bosh chiqaribdurlar. Birining og'zidin olib, kemachig'a beribdur va aning muzdi bir dinor-o'q ekandur. Bu sababdin ani Molik Dinor debdurlar. Va ul Shayx Hasan Basriy q. s. suhbatig'a yetibdur. Ul debdurki, "Kalomullohada o'qubmenki, Tengri taolo bandasig'a ikki inoyat qilibdurki, maloikai muqarrabindin Jabroil va Mikoilg'a qilmaydur. Biri buki, debdurki: [Bas, meni eslangiz, men ham sizlarni eslayman, menga shukr qilingiz va meni inkor qilmaygiz!1 Yana biri buki, debdur [Duolaringizni mustajob qilurman2]. Aning vafotidin so'ngra buzurg ani voqeada ko'rub so'rdikim, Tengri sanga ne qildi? Ul dediki, Tengri ko'rdum, muncha gunohimki bor erdi, barisini yaxshi gumonim jihatidinki, Tengriga bor erdi, mahv qildi va bag'ishladi. Yana bir buzurg ani va Shayx Muhammad Vosi' q. r. voqeada ko'rubdurki, ikkisi behishtqa borur erdilar. Molik Dinor Muhammad Vosi'din ilgariarak erdi. Debdurki, Muhammad Vosi' Molikdin olimroq va komilroq erdi, bu nechuk andin ilgariarak behishtka boradur? Debdurlarki, dunyoda aning ikki ko'nglaki bor erdi va Molikning bir.

6. Muhammad Vosi' r. t.

O'z zamonining benaziri erdi va tobiindin ko'pga xizmat qilibdur va suhbatig'a yetibdur va ko'p mashoyix bila suhbat tutubdur, ul jumladin, Shayx Hasan Basriy q. r.dur. Ul debdurki, xush ul kishikim, oqshom och yotqay va tong erta och qo'ppay va bu hol bila Tengridin xushnud bo'lg'ay. Birav andin vasiyat talabi qildi. Ul dedi: sanga bir vasiyat qilaykim, ham bu dunyoda podshoh bo'lg'aysen va ham ul dunyoda. Ul kishi aytiki, ayt. Dediki: bu dunyoda zohid bo'l va hech kishidin tama' qilma, to barcha xalq sanga muhtoj bo'lg'aylar, mundoq bo'lg'andin so'ngra lojaram sen g'aniy va podshoh bo'lg'aysen va dunyoda mundoq bo'lg'on oxiratda ham shodshohdur.

7. Abdulloh Muborak q. t. s.

Ani ulamoning shahanshohi der ermishlar va judu shijoatda zamonining yagonasi ermish. Va tariqat ashobining muhtashami. Va bu qavmning mashoyixining ko'pining suhbatig'a musharraf bo'lubdur. Va mashhur tasonifi bor.

Bir kun ul kelur erdi va Sufyon Savriy va Fuzayl Ayoq q. s. hozir erdilar. Sufyon dedi: kel ey mashriq ahlida er! Fuzayl dedi: va mag'rib ahlida va ikkisining orasida.

Aning tavbasining ibtidosi bu erdiki, bir kanizak ishqig'a giriftor bo'ldi. Bir qish kecha tong otquncha ma'shuq devori tubida turub erdi va ustiga qor yog'adur erdi va ul xabarsiz. Sahar namozin ayturda ul xuftan sog'indi. Kunduz bo'lg'ondin so'ngra ul holg'a voqif bo'ldi, o'ziga dediki, ey Muborakning nomuborak o'g'li, uyot sanga bu avqotingdinki, agar imom namozda bir surani uzunroq qiroat qilsa, toriqib, telbararsen va munungdek kecha nafsing havosig'a tong otquncha mundoq azob tortarsanki, subatidin xabaring yo'qtur. Ko'ngli bu darddin buzuldi va bori ishdin tavba qildi va sulukka mashg'ul bo'ldi. Ishi ul yerga yettiki, Makkadin Madinag'a degincha mahofasin ashrof eginlarig'a ko'tarib elturlar erdi.

Naz' holatida har ne boru yo'qin darveshlarga ulashib erdi. Muridlaridin biri dediki, ey Shayx, uch qizing qoldilar va hech nima qolmadi, alar fikrini ne qilding? Dediki, men alar hadisini debmen: [u solih bandalarga yor bo'lur1]. Saloh ahli korsozi uldur. Har kimki, aning korsozi ul bo'lsa, yaxshiroqki, Abdulloh Muborak bo'lg'ay. Va borur zamonda ko'z ochib, kulub aytur erdi: [amal qiluvchilar mana shunday (mangu baxt-saodat uchun) amal qilsinlar].2 va dunyodin o'tdi. Aning manoqibi zikrin tilagan kishi Hazrat Shayx Fariduddin Attor q. s.ning "Tazkirat ul-avliyo"sida tilasunki, vofiy bitibdur.

8. Abuhoshim So'fiy q. s.

Avval kishikim, so'fiy dedilar ul erdi. Kufiyulasdur, Shomda Shayx erdi va Sufyon Savriy q. s. bila muosir erdi. Va Sufyon so'zidurkim, [Agar Abuhoshim So'fiy bo'lmaganda edi, riyoning nozik ma'nolarini tushunib yetmagan bo'lar edim1]. Avval xonaqohkim, so'fiylar uchun bino qildilar, Shomning Ramlasida erdi. Va ul bu nav' erdikim, tarsolar ulug'i ovga boradur erdi, ko'rdikim, ikki darvesh bir-biriga yetib, muhabbat yuzidin ko'rushtilar va muvofaqat bila o'lturub, ulcha yeguliklari bor erdi, yedilar, tavozu' bila bir-biridin ayrilishtilar. Ko'radurg'an kishiga alarning bu ulfat bila muomalalari xush kelib, birin tilab so'rdikim, ul biring sanga ne bo'lur? Dedikim, hech nima. Dedikim, ne kishi erdi? Dedikim: tanimasmen. Dedikim, qaydindur? Dedikim, bilmamen. Dedikim, bas, sizing orangizda bu nav' ulfat qaydin erdi. Dedikim, bizning tariqimiz budur. So'rdikim, bir yerki siz jamoat anda yig'ilgaysiz, bormu? Dedikim, yo'q. Dedikim, men sizing uchun bir yer yasaykim, anda yig'ilishg'aysiz. Va Ramlada ul xonaqoh yasadi. Va Shayx ul-islom q. s. so'zidurkim, [yaxshi insonlar tashrif buyurgan manzil xonadon eng yaxshi joylardir1. Va qadimdan Alloh yaxshilarni yaxshilar bilan kelishtirib qo'ygan]2. Va Hoshim so'zidurkim, igna bila tog'ni qozmoq takaburni ko'ngullardin chiqarmoqdin osonroqdur. Abuhoshim, Qozi Shuraykni ko'rdikim, Yahyo Xolid uyidin chiqdi, yig'ladi va dedikim, [Allohdan manfaatsiz ilmdan panoh tilayman(3)] Mansur Ammor Damashqiy debdurkim, Abuhoshim bemor edi, o'lum bemorlig'i. Dedikim, o'zungni nechuk ko'rasen? Dedi: azim baloda ko'radurmen, ammo havo, ya'ni mehru sevukluk balodin ortuqdur, ya'ni balo azimdur, ammo mehr ollida haqirdur. Shayx ul-islom q. s. dedikim, agar balo havo chog'liq bo'lsa erdi, havo bo'lmag'ay erdi.

9. Zunnun Misriy q. t. s.

Avvalg'i tabaqadindur. Oti Savbon b. Ibrohim, kuniyati Abulfayz va laqabi Zunnun. Ul Misrning Ixmim degan mavzeida bo'lur erdikim, imom Shofe'i r. a.ning qabri andadur va Zunnun Molik Anasning shogirdidur va oning mazhabidadur va "Muvatto"ni andin eshitib erdi va fiqh o'qub erdi va aning piri Shayx Isrofil erdi, Mag'ribda. Va Shayx ul-islom debdurki, Zunnun ul kishi emaski, oni karomat bila sitoyish qilg'aylar va maqomot bila oroyish bergaylarkim, maqomu hol oning ilgida suxra erdi va darmonda. Vaqtning imomi va ro'zgorning yagonasi va bu toifaning boshidur va barchaning nisbati va izofati angadur. Avval kishikim, ishoratni iboratqa kelturdi va bu tariyqdin so'z aytti, ul erdi. Chun yana bu tabaqada Junayd q. s. paydo bo'ldi. Bu ilmga tartib berib, bast qilib, kutub bitidi. Chun Shibliy q. s: arog'a kirdi. Bu ilmni minbar ustiga aytib, oshkoro qildi. Junayd so'zidurkim, biz bu asromni yoshurun uylarda va sardobalarda mahramlarga aytur erdik. Shibliy minbar ustiga aytib, elga oshkor qildi.

Zunnundin so'rdilarkim, murid kimdur va murod kim? Ul ayttikim, [Murid talab qiladi va murod qochadi1]. Shayx ul-islom dedikim, murid tilar va andin yuz ming niyozu murod qochar va andin yuz ming noz.

Va Zunnun sayyoh ermish. Debdurki, bir kun borur erdim, bir yigit ko'rdumki, anda sho're bor erdi. Dedi: qaydinsan, ey g'arib? Dedi: G'aribmu bo'lur ulki, oning bila muvonasati bo'lg'ay? Bu so'zdin qichqirib, behush yiqildim. Hushumg'a kelgandin so'ngra dedikim, senga ne bo'ldi? Dedi: doru dardg'a muvofiq tushti. Shayx ul-islom q. s. dedikim, oning xastasi paydodur. Ulki oni ko'rmish bo'lg'an, jon oning tanida shaydodur. Har qayda orom tutsa, dushman orom bo'lg'aykim, ul g'ariblarniig vatanidur va muflislarning moyasidur va begonalarining hamrohi. Harqachon birovnini topsangki, bizoating aning ilkida bo'lg'ay va dardingg'a oning dorusi muvofiq. Zinhor etokin ilikdin berma va berk tut! Zunnun debdurkim, [Allohu taolo bandasining nafsini unga xor qilib ko'rsatishi, uni ulug' qiladigan har qanday narsadan ko'ra azizroq va muhimroqdir2]. Va ham ul debdurkim, [maxfiyroq va qattiqroq parda nafsni ko'rish va unga tadbir qilish, ya'ni jilovlashdir3]. Va ham Zunnun debdurkim, [Alloh zotini tafakkur qilish nodonlik va unga ishorat qilish shirkidir. Ma'rifatning haqiqati hayratdur(4)].

Shayx ul-islom q. s. debdurki, hayrat ikkidur: biri om hayrati va ul ilhodu zalolat hayratidur va yana biri xos hayratidur va ul hayrat ayondadur va topmoqdur va ham oning so'zidur: avval uzulmak va qo'shulmoq va oxir ne uzulmak va ne qo'shulmoq. Zunnun Mag'ribga bordi, azizedin kim mutaqaddimin mashoyixdin erdi, bir mas'ala so'rg'ali. Ul dedikim, ne uchun kelibsen? Agar kelibsenki, avvalin va oxirin ilmin o'rgangaysen, munung yuzi yo'qturkim, bu barchani ul biluru bas va agar kelibsenkim, oni tilagaysen. Avval gomkim, bu sori ko'tarding, ul anda hozir erdi. Shayx ul-islom q. s. debdurkim, ul o'z tilaguchisining yo'ldoshidur. Oning ilkin tutub, o'z talabida yugurtur. Zunnun q. s. dedikim, uch safar qildim va uch ilm keturdum. Avvalqi safarda ilme keturdumkim, xos qabul qildi va om ham qabul qildi. Ikkinchi safarda ilme keturdumkim, xos qabul qildi va om qabul qilmadi. Va uchunchi safarda ilme keturdumkim, ne xos qabul qildi va ne om [qochoq, quvg'in va yolg'iz bo'lib qoldim(5)]. Shayx ul-islom q. s. dedikim, avval tavba ilmi erdikim, oni xosu om qabul qildilar. Ikkinchi, tavakkul va muomalat va muhabbat ilmi edikim, xos qabul qildilar va om yo'q. Uchunchi, haqiqat ilmidurkim elning ilmu aqli toqatidin tashqari erdi. Xaloyiq anglamadilar va ani inkorg'a qo'ptilar. Ul vaqtg'acha kim, ta'rix ikki yuz qirq beshda Zunnun q. s. olamdin o'tti. Janozasin elturda benihoyat yashil qushlar jinozasig'a soya qilib erdilar. Andoqkim, borg'on xaloyiq alarning ko'lakasida erdi. Andin so'ngra Zunnung'a xalq ko'nglida qabul voqe' bo'ldi. So'ngqi kun aning qabri boshida bitilgon toptilarkim, [Zunnun Allohning suyukli bandasi va shavqi tufayli Alloh yo'lida jonini fido qilguvchidir](6). Va ul bir xat erdikim, odamilar xatig'a o'xshamas erdi va oni har necha yusalar yana bitilgan ko'runur erdi. Shayx ul-islom dedikim, ul so'ngg'i safar qadam bila emas erdiki, oni qadam bila bormaslar va himam bila borurlar va oning jinozasig'a ko'laka solg'on qushlardek. Qushlar muddatdin so'ngra Shofe'iy r. a. shogirdi Mu'azziniyning jinozasig'a ko'rdilarkim, soya soldilar, vallohu taolo a'lam.

10. Imom A'zam q. t. s.

Alarkim, Islom ahlining imomidurlar, el ta'rifidin mustag'niydurlar. Anasi Molik r. a. rivoyat qilurkim, Rasul s. a. v. dedikim, [Ummatimdan birining nomini Nu'mon b. Sobit, kuniyasini Abu Hanifa deb ataydilar. Va o'sha kishi ummatimning chirog'idir]1. Imom Ja'far Sodiq bila suhbat tutubdur va ko'p mashoyixii ko'rubdur. Va Fuzayl Iyoz va Ibrohim Adham va Bishri Hofiy va Dovud Toiy r. a. aning ustozidur. Naqldurki Mustafo s. a. v.ning mutahhar ravzasi boshig'a borib aytti: [As-salomu alayka, yo sayyid al-mursalin]2. Ravzadin javob keldi: [Vaalayk as-salom, yo imom al-muslimin]3. Derlarki, avoyildakim, yuz qiblai

haqiqiyg'a kelturdi va xalqdin yuz evurdi va pashmina kiyib, riyoziyatqa mashg'ul bo'ldi, bir necha voqeada ko'rdikim, Mustafo s. a. v. muborak: so'ngaklarin lahadda yig'ib, ba'zini ba'zidin ayiradur. Va voqeaning haybatidin uyg'ondi va Ibn Sirinning ashobidin biriga aytti. Ul mundoq ta'bir qildikim, sen Rasul s. a. v.ning ilmi va sunnati hifzida biyik darajaga yetkaysan, andoqki, ahodisda mutasarrif bo'lg'aysen. va sahichni saqimdin ayirg'aysen. Yana bir qatla Rasul s. a. v.ni voqeada ko'rdiki, ul Hazrat anga dedikim: "yo Abo Hanifa, seni mening sunnatlarimni tirguzmak uchun zohir qilibdurlar, uzlat qasdi qilma. Deb durlarkim, zamon xalifasi Malak ul-mavtni tush ko'rди va so'rdikim: mening umrumdin necha qolibdur? Ul besh barmog'iga ishorat qildi. Uyg'onib, ko'p kamol ahlidin bu tush ta'birin so'rди, hech kim javob bera olmadi. Abu Hanifa a. r. dediki, bu ishorat besh ilmgadurki, bu oyatda voqe'dur: [Darhaqiqat, yolg'iz Allohning huzuridagina (qiyomat) soati (qachon bo'lishi to'g'risidagi) bilim bordir. U (o'zi xohlagan vaqtda, o'zi xohlagan joyga) yomg'ir yog'dirur va onalarning bachadonlaridagi homilalarini (o'g'ilmi-qizmi, rasomi-nuqsonlimi, baxtlimi-baxtsizmi ekanini) bilur. Biron jon ertaga nima qilishini bila olmas. Biron jon qayerda o'lishini ham bila olmas. Faqat Allohgina bilguvchi va ogohdur]4.

Mashhurki, Yahyo Mu'oz Rasul s. a. v.ni voqeada ko'rub so'rdikim, yo Rasululloh, seni qayda tilayin? Javob buyurdikim, Abu Hanifaning ilmi yaqinida. Alarning manoqibi behaddur va mahomidi beaded, muncha bila xatm qilildi.

11. Imom Shofe'iy r. a.

Aning fazlu kamoli va sutuda xisoli sharhida qalam o'jiz va qalamzan mutahayyirdur. Ul nimalar manquldurki, bani odam jinsidin aql muhol tutar. Un uch yoshida dediki, [mendan istaganingizni so'rang]1, o'n besh yoshida fatvo javob qildi. Imom Ahmad Hanbalki, jahonning imomidur va uch yuz ming hadis yodida erdi, aning shogirdlig'iga keldi va aning g'oshiyasini egniga ko'tardi. Jam'i anga e'tiroz qildilarki, bu manzilat va bu buzurgluk bila bir go'dakka muncha ta'zim qiladur va mashoyixu ustodlar suhbatini tark qilibdur. Ul dediki, har neki bizing yodimizdadur, ul ma'nosin bilur. Agar biz aning suhbatig'a yetmasak erdi, eshikda qolib erdik. Shofe'iy debdurki, Rasul s. a. v. voqeada muborak og'zi sunimi mening og'zimg'a soldi, andoqki, og'zimg'a va tilimg'a yetishti. Va dedi: borki Tengri sanga barakot bersun va ham ul soat Amir ul-mo'minin Ali k. v. uzugin chiqorib, mening barmog'img'a soldi, to nabiyu valilarning ilmi manga siroyat qildi.

12. Imom Ahmad Hanbal r. t.

Sunnat va jamoatning shayxi va dinu davlatning, imomi erdi. Futuvvati ul g'oyatda erdiki, o'g'li bir kun bu hadis ma'nosini ayturdaki [odam tiynatini (tupro'g'ini) qo'llarim bilan qordim], iligin yengidin chiqarib erdi. Ahmad man' qildikim, Yadulloh so'zin ayturda o'z iliging bila ishorat qilma!

Ul kibori mashoyix bila suhbat tutub erdi, ul jumladin, Zunnun Misriy erdi va Sari Saqatiy va Bishr Hofiy va Ma'ruf Karxiy erdi. Bag'dodda Mu'tazila g'alaba qilg'anda, anga taklif qildilarkim, Qur'onni maxluq degay, demadi. Va qari bo'lub erdi va zaif ham, iqobiga torttilar va ming qamchi urdilar, hech foyda qilmadi va ham ul ozor bila olamdin o'tti. Bu ish odamzoddin kelur ish emaski, din taqviyotida ul buzurgvordin zohir bo'ldi.

13. Imom Molik q. t. s.

Aning ta'rifi muncha basdurkim, bu mazkur bo'lg'an, uch Imom muqobalasida mazhab tuzatibdur va masoil ijtihod qilibdur. Va bu ummatning to'rt ulushidin bir ulushi aning mazhabidin ixtiyor qilibdurlarki, bular orasida oliyqadr mashoyixu ulamo bor ekandurlar va holo ham bordurlar va olamda bu mazhab shoye'dur.

14. Muhammad Aslam Tusiy q. t. s.

Yagonai mutlaq va muqtadoyi barhaq erdi. Ani "Lisoni Rasul" debdurlar va "Shahnai Xuroson" bitibdurlar. Va Hazrati Imom Ali Muso Rizo r. a. bila kajavada bir tevada Nishoburga kirdi va Ishoq b. Rohavayh teva mahorin tortar erdi: Va Abdulloh Tohirki, vaqt xalifasi erdi, aning xizmatig'a bordi. Anga bor bermadi va ko'rmadi. Va ul eshikdin qo'nmadi. Va juma kuni erdi, dedi: namozg'a chiqsa qo'rayin. Namozg'a chiqqach, Abdullohning ko'zi anga tushgach, betoqat bo'lub ayog'iga tushdi va tufroqqa yuzin qo'ydi va dedi: Ilohi, sening jihatingdin manga iltifot qilmadiki, men yomon bandamen va meni dushman tutti va men ham sening jihatingdinkim, yaxshi bandangdur, ani do'st tuttum, chun ikkalasi sening uchundur, bu yomonni ul yaxshi ishga qil! Bir un eshittiki, aning do'stslug'i jihatidin maqsudingg'a yetting! Dunyodin o'tganda, eski kiyizki, oldig'a solur erdi, ostig'a soldilar va xirqasini jinozasi ustiga yoptilar. Ikki qari xotun tom ustida erdilar va dedilarki, Muhammad Aslam bordi va dunyoda har nesi bor edi, olib bordi.

15. Ahmad Harb q. s.

Tengri zikri anga andoq g'olib erdiki, Muzayyin irni tukini olurda og'zida Tengri oti erdi. Muzayyini dedikim, bir zamon irningni tebratma! Ul dedikim, sen o'z ishingga mashg'ul bo'lki, bizing bu ishdin farog'atimiz yo'qdur, irni necha yerda kesildi, Yahyo Mu'oz-Roziy r. t. dunyodin o'tarda vasiyat qildiki, boshimni Ahmad Harb ayog'i sari qo'yung!

16. Isrofil Mag'ribiy r. t.

Shayx ul-islom q. s. dedikim, ul Zunnunning pirlaridandur. Mag'ribdin erdi va Misrda peshvo erdi. Zuhdu tavakkulu muamalatda yaxshi so'zlari bor. Fathi Shahraf olti yuz yig'och yo'l bir savol uchun Misrga borib, andin so'rdikim, [yomonlarga gunoh qilishlaridan oldin azob qilishadimi?1]. Ul uch kun sabr tiladi. Uch kundin so'ngra dedikim, manga javob aytilarki, agar amaldin burun savob ravo bo'lsa, zalaldin ham burun azob ravo bo'lg'ay. Muni dedi va za'qa urdi va shurg'a tushdi va andin so'ngra uch kundin ortuq tirilmadi va bordi. Shayx ul-islom q. s. dedikim: ul uch kunlik hayot savoldin so'ngra uch kun javob uchun sabr tilagandin erdi, agar filhol javob bersa erdi, filhol borur erdi.

17. Abulasvad Makkiy r. t.

Azizening ziyofatig'a bordi va salom qildi va dedikim: sening do'stingmen, Abulasvad. Azize sakrab ko'pti va dedi: alaykassalom, nechuksen? Va filhol o'zidin g'oyib bo'ldi. Uch qatlagacha bu hol erdi. Abulasvad bildikim, Azize tufroq va suv iligidin va insoniyat rusumidin tashqari chiqibdur, aning diydorin g'animat tutti va qaytti.

18. Abulasvad Ro'iy q. s.

Bodiyada bir kun o'z ahlig'a aytikim, bidrud bo'lki, men bordim. Qiz qardoshi mitharasin sut bila to'ldirdi, tahorat vaqti mitharasin sut quyildi. Dedikim, anga sutdin suv muhimroqdur. Qaytti, dag'i mitharasin sutdin xoli qildi, dag'i suv bila to'ldirdi. Tahorat vaqti mitharadin sut to'kilur erdi. Va ochlik va suvsizlik vaqti sut.

19. Abu Ya'qub Hoshimiy r. t.

Ul debdurkim, hargiz unutmomon anikim, bayram kuni Zunnun bila kelur erdim. Xaloyiq iydgohdin shodmon qaytib erdilar. Zunnun dedikim, bu xalq shodmondurlarki, amonatlarin ado qilibdurlar, ya'ni Ramazon toatin. Ammo bilmaslarki, alardin qabul qilibdurlar, yo yo'q. Kel, bir yon borali va bularg'a yig'lali!

20. Valid b. Abdulloh Saqqo r. t.

Kuniyati Abulishoqdur. Zunnunning ashobidindur. Ul debdurki, Zunnun dedikim, bodiyada bir qaro zange ko'rdumki, har qachon "Allohu" desa erdi, rangi oqarur erdi. Ham Zunnun dedikim, har kim Allohni yod qilsa, haqiqatda ondin sifate ayrilg'oy. Abu Abdulloh Roziy dedikim, Valid Saqqo qoshig'a bordim, tiladimkim, faqrda andin savole qilg'oymen. Bosh ko'tardi va dedikim, faqr anga musallamdurkim, aning xotirig'a hargiz Haqdin o'zga kirmaydur va qiyomatda bu so'zumning uhdasidin chiqa olurmen. Zunnun q. s. dog'i Haq yodida anga muvofiq so'z aytibdur.

21. Fuzayl b. Iyoz q. t. r.

Avvalgi tabaqadindur va kuniyati Abu Alidur. Aning ne yerlik erkanida ixtilof bor. Kufaliq debdurlar. Marv va Bovard navohiysidin ham shuhrati bor. Ul debdurkim: men Haqni do'stluk va sevukluk yuzidin parastish qilurmen. Va shikebolig'im yo'qturni, qilmag'aymen. Mahmud Varroq debdurki, she'r:

[Allohu muhabbat izhor qilasanda, unga osiylik ham qilasan va yana muhabbatdan lof urasan.. Bu ishing ajabdur. Agar sen muhabbatda sodiq bo'lsang, Allohu itoat qilasan. Chunki muhib (sevuvchi) mahbubiga, albatta, itoatkor bo'ladi1]. Shayx ul-islom q. s. dedikim, har kim ani biym yuzidin parastish qilur, o'zin parastish qilur va o'z najoti tama'ig'a tepranur, yo'q muhabbatu farmon itoatig'a. Va har kim ani umid yuzidin parastish qilur, ul ham o'zin parastish qilur va o'z tana'umu rohati tavaqu'ig'a tepranur, yo'qki, muhabbatu itoatqa. Men ani biymu umid bila parastish qilmasmen muzdvorlardek, aning muhabbati da'vosig'a dag'i parastish qilmasmenkim, parastishkim, aning sazosi bo'lg'ay, ojiz qolurmen, balki ani aning farmoni bila parastish qilurmenki, debdurki, qil, qilurmen va Rasulning sunnatining muhabbati uchun va o'z taqsirimg'a mu'tarifmen. Bir darveshdin so'rdilarkim, sifla kimdur? Dedi: ulkim, Haqni biymu umid ila parastish qilg'ay. Dedilar: sen ne nav' bila parastish qilursen? Dedi: aning mehru sevuklug'i meni ibodatu toatig'a tutar. Fuzayl Iyoz q. s.ning bir o'g'li bor erdi. Debdurlarki, andin martabada ulug'roq erdi, oti Ali. Bir kun Masjidi Haramda Zamzam yaqinida bir xonanda o'qudikim, [gunohkorlarni ko'rsan2]. Ul eshitti va za'qai urdi va jon berdi. Shayx ul-islom debdurkim, do'stdin nishon va orifdin jon [kimki ishq bilan o'lsa, shunday o'lgani ma'qul. O'lim bilan tugamagan ishqda xayr yo'qdur3]. Va Fuzayl q. s. ning vafoti Muharram oyi, yuz sakson yettida erdi.

22. Ma'ruf Karxiy q. s.

Avvalgi tabaqadindur va Sariy Saqatiyning ustozidur va Dovud Toiy q. s. bila suhbat tutgandur. Va Dovud yuz yetmish beshda o'tubdur va Ma'ruf q. s. ikki yuzda. Ul debdurki, sufiy munda mehmondur. Mehmon taqozosi mezbong'a jafodur. Mehmonki, adabliq bo'lg'ay, muntazir bo'lg'ay, yo'qki mutaqoziy. Birov andin vasiyat talab qildi. Ul dedikim, [ehtiyot bo'l Allohu taolo seni miskin suratidin boshqa suratda ko'rmasin1]. Shayx ul-islom dedikim, Ma'ruf bir kun xoharzodasig'a dedikim, chun anga hojating bo'lsa, mendin ont ber! Mustafo s. a. v. duoda aytikim, [ey bor xudoyo, senga iltijo qilib so'rovchilar haqqi, senga rag'bat qiluvchilar haqqi va sen tomon tashlaydigan qadamlarim haqqi hurmati (sendan) so'rayman2], mening bu g'amlarim haqqi sening sari. [Ma'rufdin muhabbat haqida so'rashganda, aytdi: Muhabbat xalq o'rgatadigan narsa emas, balki u Haqning in'omi va fazlidir3]. Aning qabri Bag'doddadur va xaloyiq qiblai duosidurki, derlar anda duo mustajob bo'lur.

23. Abu Sulaymon Doroniy q. r.

Avvalgi tabaqadindur. Oti Abdurahmondur. Shom mashoyixidin. Doron degan yerdiki, Damashqning kentlaridindur, qabri ham anda-o'qdur. Ahmad b. Abulhavoriyning ustodidur, Rayhonat ush-Shom. Va ta'rix ikki yuz o'n beshda o'tubdur. Andin so'rdilarkim, ma'rifati haqiqiy nedur? Dedi uldurki, ikki dunyoda murod birdin o'zga bo'lmag'ay. Va ham ul debdurki, bir kitobda o'qubmenki, Haq s. t. debdurki, [tun kirishi bilan meni unutilib, uyquga ketgan kishining menga muhabbat da'vo qilishi yolg'ondir]1 Va ham ul debdurki, vaqtiki, Iroqda erdim, obid erdim va Shomda orifmen. Bu toifadin ba'zi debdurlarki, Shomda aning uchun orif erdiki, Iroqda obid erdi, agar anda obidroq bo'lsa, munda orifroq bo'lg'ay erdi. Va ham Abu Sulaymon debdurki, [ko'pincha haqiqat (kashfu asror) qalbimda qirq kunlab uloqib yuradi. Ularni faqat ikki guvoh: oyat va hadis asosidagina qalbimdan joy olishiga ruxsat beraman]2. Va ham ul debdurki, [qalb matlubni topolmay g'amgin bo'lganida, ruh uni topganidan shod bo'ladi]3. Ahmad b. Abulhavoriy debdurki, Abu Sulaymong'a dedimkim, xilvatda namoz qildim, andin lazzat toptim. So'rdikim, lazzatingning sababi ne erdi? Dedim, meni hech (kim) ko'rmadi. Dediki, [qalbingda xalq yodi o'tgan payt sen, albatta, zaifsen]4. Ham ul debdurkim, [Har bir narsaning zangi bo'ladi, qalb nurining zangi esa, to'yib ovqatlanishdir]5. Ham ul debdurkim, [kimki, hamma narsadan uzilib, Allohu bog'liqligini bildirmoqchi bo'lsa, Allohdan boshqa narsalarni yelkasidan uloqtirib tashlashi vojibdir]6. Ham ul debdurkim, [Bandani tezroq Haqqa yetkaruvchi narsa muhosabadir](7).

24. Dovud b. Ahmad Doroniy r. t.

Abu Sulaymon Doroniyning qardoshidur. Qardoshi bila suhbat tutub edi. Ahmad b. Abulhavoriy debdurkim, Dovuddin so'rdumki: ne dersan ul ko'ngulnikim, anga yaxshi un asar qilg'ay? Dedi: ul ko'ngul za'fu ranjurlig'idin bo'lg'ay, anga iloj qilmoq kerak.

25. Ibrohim Adham q. t. r.

Avvalgi tabaqadindur. Kuniyati Abu Ishoq va oti va nasabi Ibrohim Adham binni Sulaymon, binni Mansur al-Balxiy. Mulukdin erkani xud mashhurdur. yigitlikda tavba tavfiqi topti.

Bir kun ovg'a boradur erdi. Hotife nido qildiki, ey Ibrohim, sani bu ish uchun yaratmaydurlar. Bu so'zdin anga ogohlig' yuzlandi va mulk tarkin qilib, bu toifa tariqin ixtiyor qildi va Makkaga bordi va anda Sufyon Savriy va Fuzayl Ayoq va Abu Yusuf G'asuliy suhbatig'a yetishtir va Shomda halol ro'zi uchun nozirbonlig', ya'ni dashtbonlig' qilur erdi va anga hadisur: biyik karomotu

maqomot ahlidin bo'ldi va ta'rix yuz oltmish bir yo ikkida Shomda rihlat qildi.

Birov Ibrohim Adham bila yo'ldosh bo'ldi va hamrohlig'i kechga tortti. Ayrilurda ul kishi uzr qo'ldiki, shoyad mendin beadablig'lar voqe' bo'ldi erkin va sen mendin ranja bo'ldung erkin? Javob berdikim, men senga do'st erdim. Bo' do'stlug' aybingni menga yopti, do'stlug'ung jihatidin bilmadim: yaxshi qilarsen yo yomon.

Bayt:

[U ishni boshqalar bajarsa, xunuk ko'rinadi,
Men uchun agar sen bajarsang chiroylidur](1).

Ibrohim Adham va Ali Begor va Huzayfa Maroshiy va Salim Xavvos bir-birining yoronlari erdilar. Bir-biri bila bay'at qildilarkim, nima yemagaylar to hilliyati alarg'a sobit bo'lmag'ay. Chun shubhasiz halol luqma topmoqdin ojiz bo'ldilar, yemaklari oz miqdorga keldi. Dedilar, on miqdor yeyaliki, ondin guriz bo'lmag'ay, bori shubha ozroq bo'lg'ay. Ibrohim Adhamning holoti bag'oyat ko'ptur. Bir kitob bitisa bo'lur. Ammo bu muxtasarda muncha zikre bila iktifo qilindi.

26. Ybrohim b. Sa'd Alaviy q. s.

Kuniyati Abu Ishoqdur. Sharifdur va Hasaniy va Bag'dod ahlidin. Shomga bordi va mutavattin bo'ldi. "Nafahot ul-uns"da Ibrohim Adham nozirlaridin bitibdurlar. Shayx ul-islom debdurki, ming ikki yuzdin ortuq mashoyixii tanirmen, alardin ikkisi alaviy erdi, biri Ibrohim b. Sa'd, yana biri Hamzai Alaviy. Ibrohim b. Sa'd Abulhoris Avlosiyning ustodi erdi. Abulhoris irodatining ibtidosida o'z uyida xoyg'ina yeb erdi, yoronlaridin ayru. Ibrohim Sa'd xidmatig'a bordi va Ibrohim yo'lda erdi. Ulug' suvg'a yetgach Ibrohim ayog' suvg'a qo'ydi va qadam urdi va Abulhorisg'a ilig uzattikim, o'tkargay, Abulhorisning ayog'i suvg'a botti. Ibrohim dedikim, sening ayog'ing xoyg'inadin osilibdur. Bu so'z bila anga mutolaba va muohaza qildi ul ishg'a. Bas dedikim, sen bu ish tolibi emassen, bor va xalqdin uzlat tut va ko'ngul farog'ati tilab, qilur ish tegrasig'a evrul!

27. Abulhoris Avlosiy r. t.

Oti Fayz b. Xizrur. Ibrohim b. Sa'd Alaviyning shogirdidur. Ul debdurkim, avval ko'rmakim Ibrohim b. Sa'd Alaviyini mundoq erdikim, Avlosdin g'ayri mavsumda Makka azimati qildim. yo'lda uch kishig'a uchradim. Alardin ikkisi ayrildilar va biri qoldi va ul Ibrohim b. Sa'd Alaviy erdi. So'rdikim, sen qayon borursen? Dedim: Shom tarafi. Dedikim, men Lug'om tog'ig'a borurman, dag'i ayrilishtuk, ammo doim maktubi manga kelur erdi. Va ham ul debdurkim, bu kun Ibrohim b. Sa'd bila erdim, bir cherigchi bir zaifaning eshagin tutub erdi. Ul zaifa bizga istig'osa qildi. Ibrohim Sa'd ul cherigchi bila so'zlashdi, so'zin qabul qilmadi. Ibrohim duo qildi, ul cherigchi yiqildi va qo'pmadi. Men dedim: sendin ayrilurmenkim, shoyad mendin beadablig'e voqe' bo'lg'ay va sen mustajobud-da'vo ermishsen, meni yomon duo qilg'aysen: Dedi: yomon emassen? Dedim: yo'q. Bas, vasiyat qildikim, qila olg'ancha dunyoliqdin oz nimaga qoni' bo'! Va ham ul debdurki, daryo qirg'og'ida og'zin tebratti, nihoyatda ko'p balig'lar saf tortib anga yuzlandilar. Xayoling'a sayyodlar kechti, balig'lar filhol tarqadilar. Ibrohim Sa'd dedikim, sen bu ish kishisi emassen, bu vodiy qumida ancha riyozat tortkim, ajal boshing'a yetkay. Ham ul debdurkim, bir necha masala halli uchun xidmatig'a Misr azimati qildim. Men Misrg'a yetgan kunning burung'ikuni Zunnun olamdin o'tub erdi. Qabri boshig'a borib, anga namoz qildim, meni uyqu eltti, Zunnunni voqeada ko'rdum, mushkil bo'lg'an masalalarimni so'rdum, barchasig'a javob toptim.

28. Ibrohim b. Sitanbah Hiraviy q. s.

Kuniyati Abu Ishoqdur. [Ibrohim b. Adham bilan suhbatlashgan, Abu Yazidning yaqinlaridan edi]1. Ul aslan Kirmondin ermish. Hirida sokin bo'lg'on uchun Hiraviy debdurlar. Qabri Qazvindadur. Ul debdurkim, Ibrohim Adham suhbatig'a yettim, meni dalolat tajridg'a qildi dunyodin, so'ngra dalolat kasbg'a qildi. Kasb qilur erdim va fuqarog'a nafaqa qilur erdim. So'ngra dedikim, kasbni tark qil va tavakkulningni Tengrig'a durust et, to so'ngra sidqu yaqin hosil bo'lg'ay. Har ne dedi, andoq qildim. So'ngra bodiyag'a kirmak amr qildi. Bodiyag'akim kirdim, manga sidqu yaqinu tavakkul muyassar bo'ldi. Anga azim chohe bor ermish Hirotda. Necha haj qildi tavakkul bila. Duosi bu erdikim, [Allohim, Hirot ahlining mollaridan mening rizqimni qiy va ularni mendan yuz o'girtir]-duosi chun mustajob bo'ldi. Debdurkim, necha kunlar och qolur erdim, bozordan o'tsam erdi, el bir-biriga aytishurlar erdikim, bu ul kishidurkim, har kun muncha va ancha mustahiq'larg'a nafaqa qilur erdi. Va ham aning so'zidurkim, [kimki eng oliy sharafga erishmoqchi bo'lsa, yetti narsadan yetti narsani ixtiyor qilsin: g'aniylikda faqirlikni, to'qlikda ochlikni, baland darajada siniqlikni, ulug'likda xorlikni, manmanlikda tavozu'ni, shodlikda g'urbatni, hayotda o'limni]3.

29. Ibrohim Rabotiy r. t.

Ibrohim Sitanbahning murididur va qabri Daray Zangiy rabotida va mavlidi Hirot. Bir qatla piri bir safarg'a borur erdi. Pir andin so'rdikim: sening bila hech ma'lum bor? Dedi: Yo'q. Yana bir necha qadam borg'ondin so'ngra yana so'rdikim, sening bila hech ma'lum bor? Dedi: Yo'q. Yana bir pora yo'l borg'ondin so'ngra pir o'lturdi va aytti: yaxshi ehtiyot qil, senda zodaye to'shadek, yo hech, jins ma'lumdin nima borkim, ayog'im og'irlik qiladur, bora olmon. Ul ehtiyot qilg'andin so'ngra dedikim, bir necha na'layn shiroki bor. Piri aytti, holo xud anga ehtyojig yo'qdur. Dedi: Yo'q. Dedi: tashlakim, ma'lumdur. Ul tashladi, karh yuzidin va muntazir erdikim, na'laynining shiroki uzulg'ay, to anga sarzanish qilay. Emdiki, uzuldi, ilik uzattikim, ani suvurub tashlag'ay. Ko'rdikim, bir yangi shiroki na'layni yoninda turubdur. Barcha yo'l bu nav' erdi. Pir dedikim, [Allohga sidqu sadoqat ko'rsatganning ahvoli shunday bo'ladi]1.

30. Ibrohim Utrush r. t.

Shayx ul-islom q. s. debdurkim, ul mutaxxirlaridindur. Ul debdurki, sufiyning rikvasi ovuchidir va yostug'i qo'li va xazinasidur, ya'ni Haq subhonahu taolo. Shayx ul-islom q. s. dedikim, har kishi munga nima orttursa, ishi o'z ilayig'a qo'yg'aykim, aning bila darmonda bo'lg'ay. Va Ibrohim Xavvos q. s. dedi. She'r:

[Shubhasiz, Senga olib boradigan yo'l oshkor bo'ldi.
Bu yo'lga o'zingdan boshqa biror kishi dalolat qilmaydi.

Agar qish kelsa, sen boshpana, yoz kelsa soyabonsen]1.

31. Ibrohim Sayyod Bag'dodiy r. t.

Kuniyati Abu Ishoqdur. Ma'ruf Karxiy bila suhbat tutubdur. Ma'ruf q. s. anga degandurki, faqirni lozim tut va qo'rqma bu jihatdin. Aning mazhabi tajridu inqito' erkandur. Junayd q. s. debdurki, ul bir kun Sariy Saqatiy qoshig'a keldi, bir pora hasirni o'ziga izar qilib erdi. Sariy ashobidin biriga dedikim, o'n diramg'a aning uchun bozordin bir jubba olg'ay. Dag'i dedikim, Ey Abu Ishoq, kelgilki, menda o'n diram bor erdikim, sening uchun bu jubbani sotqin olildi. Ibrohim dedikim, faqr ahli bila o'lturursen va o'n diram zaxira qilursen va ani kiymadi.

32. Ibrohim Ajuriy Sag'ir r. t.

Aning dag'i kuniyati Abu Ishoqdur. Jaririy va Abu Ahmad Mag'oziliy dedilarkim, yahudiy aning qoshig'a keldi va dedikim, agar manga bir nima ko'rsatsangkim, andin Islom dini sharafin o'z millating'a bilsam, musulmon bo'layin. Ibrohim dedikim, chin aytasen? Ul dedi: chin aytadurmen. Dedi: ridongni menga ber! Aning ridosin o'z ridosig'a chirmab doshliq o'tg'a tashladi va aning keynicha doshqa kirib, olib chiqdi. Aning ridosig'a o'tdin osib tegmaydur erdi va yahudiyning ridosi aning ichinda kuyub erdi. Yahud bu ishni ko'rgach, musulmon bo'ldi.

33. Ibrohim Ajuriy Kabir r. t.

Junayd q. s. dedikim, Abdun Zajjojdin eshittimkim, Ibrohim dedikim, bayt:[Aziz va ulug' bo'lgan Allohga bir soat astoydil tavajjuh qilishing, quyosh nuri tushadigan barcha narsadan yaxshiroqdir]1.

34. Fath b. Ali Mavsiliy q. r.

Mavsil mutaqaddim va buzurg mashoyixidindur. Bishri Hofiy q. s. aning nozirilaridindur. Bishri Hofiydin yetti yil burunroq ikki yuz yigirmada dunyodin o'tubdur. Bu nav'kim, Qurbon bayramida ko'rdikim, xaloyiq qurbonlar qiladurlar. Dedi: Ilohiy, bilursenki, oncha nimam yo'qdurki, sening uchun qurbon qalg'aymen, jonimni sanga qurbon qilayin, deb barmog'in bo'g'zig'a tortti va yiqildi. Chun boshig'a keldilar, oxir bo'lub erdi va bo'g'zida yashil xat. Bir kun Bishri Hofiy uyiga bordi va dedikim, yegulik bo'lsa keltur! Yegulik kelturdilar, onchaki matlubi edi, yedi, qolganini chirmab ko'tardi. Birov ko'rub dedikim, Fathni derlarki, mutavakkillarning imomidur, onak zalla bog'ladi. Bishr q. s. dedikim, ul sizga o'rgatadurkim, tavakkul durust bo'lg'ondin so'ngra hech ziyoni yo'qdur. Shayx ul-islom q. s. debdurkim, tajrid durust bo'lsa, mulki Sulaymon ma'lum emas va tajrid durust bo'lmag'on bo'lsa, yengning ilikdin ortuqlig'i ma'lumdur.

35. Fath b. Shaxraf Marvaziy q. s.

Kuniyati Abu Nasrdur. Qapton kiyar erdi, sipohiyardek. Ahmad Hanbal debdurki, Xurosondin Fathdek chiqmadi. O'n uch yil Bag'dodda erdi. Bag'doddin qut yemadi, Antokiyadin aning uchun keltururlar erdi. Naz' holatida o'z-o'zi bila so'z der erdi. Quloq soldilar, bu so'zni der erdikim, [Allohim, (senga nisbatan) zavqu shavqim nihoyatda kuchaydi, meni tezroq o'zingga yetkazgil!]1. Ani yuvurda yashil xat bila ba'zi uzvida "bitilgan ko'rdilarkim, ["Fath olloh uchun"]2). Shayx ul-islom q. s. dedikim, Ibrohim Harbiy dedikim, men ul vaqt hozir erdim, ul xatni ko'rdum, o'ttuz uch qatla anga namoz qildilar, har qatla jamoat o'ttuz ming chog'lig' kishi.

36. Bishr b. Horis b. Abdurahmon q. s.

Avvalg'i tabaqadindur. Aning ham kuniyati Abu Nasr. Derlarki, Marv viloyatidindur. Bag'dodda sokin bo'ldi, anda dunyodin o'tti, ta'rix ikki yuz yigirma, chahorshanba kuni muharram oyining o'n ikkisida. Ul vaqtki "Qur'on"ni maxluq demakning fitnasi bo'ldi, ul uyidin chiqmadi. Va Ahmad Hanbal ayoq ilgari qo'ydi. Anga dedilarki, din nusрати uchun va ahli sunnat taqviyati uchun nechuk chiqib so'z aytmassiz? Ul dedi: Xayhot! Ahmad Hanbal payg'ambarlar maqominda tururdur, kim aningdek ayta olg'ay, manga ul toqat yo'qdur: Ul debdurkim, [Alloh azza va jalla kimdan o'zini pinhon tutgan bo'lsa, unga naqadar ulug' musibatdur]1.

37. Shaqiq b. Ibrohim Balxiy q. s.

Avvalg'i tabaqadindur va kuniyati Abu Alidur, ul: sohibroy ekandur, so'ngra sohibi hadis bo'lubdur. Hotami Asamm aning piri va ustodidur. Va Ibrohim Adham q. s. bila suhbat tutubdur. Ul debdurkim, men qilg'an gunohdin esa, qilmag'an gunohdin ko'prak qo'rqarmenki, qilg'an gunohin bilurmenki, ne qilibmen va qilmag'an gunohni bilmonki ne qilg'umdur? Va ham: ul debdurkim, [odamlar bilan olovga muomala qilg'andek munosabatda bo'! Foydalaridan bahramand bo'lg'inu kuydirishlaridan ehtiyot bo'!]1. Va ham aning so'zidurkim, tavakkul uldurkim, ko'nglung orom tutqay aning bilakim, Haq sening bila va'da qilibdur. Qabri Balxdadur. Ba'zi debdurlarkim, ani Xuttalonda shahid qildilar, yuz yetmish to'rtta va qabri anda-o'qdur.

38. Dovud Balxiy q. t. s.

Xurosonning mutaqaddimin mashoyixidindur. Ibrohim Adham q. s. debdurkim, Ko'fa bila Makka orasida birov bila yo'ldosh bo'ldim. Shom namozin qilg'ondin so'ngra o'ng qo'li saridin bir ko'za suv va bir ayog' osh zohir bo'ldi, o'zi ham ichti, manga ham berdi. Bu so'zni sohibi oyotu karomot mashoyixdin biriga aytim. Aytti: ey farzand, ul mening qardoshim Dovuddur va aning vasfida so'zlar aytikim, majlis ahli yig'ladilar. Andin so'ngra mendin so'rdikim, sanga ne o'rgatti? Dedim: Ismi a'zam. Dediki: mazkur qil. Dedim: ul mening ko'nglumda andin azimroqdurki, tilga keltura olg'aymen.

39. Bishr Tabaroniy q. t. s.

Tabariya mashoyixidindur, bag'oyat ulug' va sohibi karomot. Anga debdurlarkim, to Bishr Tabaristondadur, bizning xotirimiz Rum soridin emindur. Aning qullari bor erdi, barin ozod qildi. O'g'li dedikim, Ey ota, bizni muflis qilding! Dedi: bu shukronag'a mundoq qildimki, Tengri taolo o'z do'stlari ko'ngliga meni mundoq solibdur.

40. Qosim Harbiy q. s.

[Uning ahvoli Allohga bog'liq bo'lib, dunyoviy narsalardan xoli edi]1. Bishr Hofiy q. s. aning ziyoratig'a borur erdi. Bir kun ul bemor bo'ldi. Bishr Hofiy iyodatig'a bordi. Boshi ostida bir kirpich erdi va yoni ostida bir pora buriyo. Chiqqandin so'ngra hamsoyalari aytilarkim, o'ttiz yildurkim hamsoyamizdur, hargiz bizga izhori ehtiyoj qilmadi.

This is not registered version of TotalDocConverter

41. Horis b. Asad Muhosibiy q. s.

Avvalg'i tabaqadindur, Kuniyati Abu Abdullohdur. Mashoyix ulamosidindur. Zohir ulumi va botin ulumig'a jome'. Va anga tasnif bor. Asli basraliqdir va bag'dodlig'larning piridur. Va Bag'dodda dunyodin boribdur, ta'rix ikki yuz qirq uchda. Ul debdurki, [Kimki muroqaba va ixlos bilan botinini tuzatsa, Allohu taolo mujohada va sunnatga tobe' qilish bilan uning zohirini go'zal qiladi] 1. Va ham ul debdurkim, [kimki nafsini riyozat bila poklamasa, unga maqomot odoblarining yo'li ochilmaydi]2.

42. Abu Turob Naxshabiy q. t. s.

Avvalg'i tabaqadindur. Oti Askar b. Hasin. Xuroson mashoyixining ajillasidindur. Futuvvatu zuhdu tavakkulda Abu Hotam Attor Basriy va Hotam Asamm Balxiy bila suhbat tutubdur. Abu Abdulloh Jallo va Abu Ubayd Busriyning ustodi va piridur. Abu Turob q. s. uch yuz rikvador bila bodiyag'a kirdi. Abu Abdulloh Jallo va Abu Ubayd Busriy ikkav aning bila qoldilar, o'zga barcha qayttilar. Ul debdurkim, [qachonki, sizlardan biringizga ketma-ket ne'matlar yetsa, o'z holiga yig'lasin. Shubhasiz, u solihlar yo'lidan emas, o'zga yo'ldan yuribdi]1. Va Abu Turob q. s. bodiyada namozg'a tufg'anda, samum yeli ani kuydurdi, ikki yuz qirq beshda, ul yilki, Zunnun q. s. dunyodin o'tti.

43. Abu Hotam Attor q. t. s.

Abu Turob Naxshabiyning aqronidindur, Abu, Sa'id Xarrozning ustodi. Debduurlarkim, [Abu Hotam Attorning zohiri savdogarlarning zohiriga, botini esa, abror (yaxshilar, sufiy)lar botiniga o'xshab ketardi]1. Va debduurlarki, avval kishikim, ishorat ilmidin so'z aytti, ul erdi. Ul debdurki, [sayohat qalblar bilandir]2.

44. Sariy b. Mug'allis Saqatiy q. r.

Kuniyati Abulhusayndur. Sayyid ut-toifa Junayd. q. s.ning ustodidur va bag'dodliklarning shayxi va piri. Horis Muhosibiy va Bishr Hofin aqronidindur va Ma'ruf Karxiy shogirdidur. Alarkim, bu toyifadin ikkinchi tabaqadindurlar, aksar nisbatni anga durust qilurlar. Junayd q. s. debdurkim, [Sariydan obidroq kishini uchratmadim. Yetmishga kiribdiki, biror marta uni yotgan holda ko'rmadim, faqat o'lim tufayligina ko'rdim]1. Va ham Junayd debdurkim: bir kun Sariy uyiga kirdim, uyin o'lturub supurar erdi va bu baytni o'qub yig'lar erdikim,

[Nazm:

Ham kecha va ham kunduz erurman mahzun,
Xohi qisqa mening tunum, xoh uzun]2.